

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 24 (Mart/March 2026), s. 1-14
Geliş Tarihi-Received: 20.02.2026
Kabul Tarihi-Accepted: 30.03.2026
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.5281/zenodo.19210719

Ahmet Kutsi Tecer'in ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Şiirlerinde "Paris"

"Paris" in the Poems of Ahmet Kutsi Tecer and Bedri Rahmi Eyüboğlu

Kudret SAVAŞ*

Öz

Türk edebiyatı ve edebiyatçıları için dünya üzerindeki bazı şehirler oldukça önemlidir. Bu şehirler kendi anlamlarının ötesinde sembolik değerler taşıdığı düşünülen şehirlerdir. Bu yanlarıyla söz konusu şehirler; medeniyetin öncüsü, yeryüzünde ilerlemenin sembolü, soyut arzuların somutlaşmış karşılıkları olarak görülür ve özellikle sanatçıların zihinlerinde ve ürünlerinde bu yönleriyle oldukça önemli bir yer tutarlar.

Paris'in bu bakımdan Türk edebiyatında oldukça önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Paris, 1800'lü yıllardan beri Türk edebiyatında en çok işlenen konulardan biri hâline gelmiştir. Ortaya konan ürünlerin büyük kısmında Paris, çarpıcı ve arzulanan şehir olarak konumlandırılırken bazı metinlerde daha eleştirel bir yaklaşımla ele alınır.

Bu çalışmanın amacı düz yazının ötesinde Ahmet Kutsi Tecer ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerine yansıyan Paris izlenimlerini dikkatle inceleyerek bu izlenimlerin diğer sanatçıların izlenimleriyle ne kadar uyumunu ya da çeliştiğini ortaya koymaktır. Çalışmanın temel amacı, genellikle hatırat ya da diğer düz yazı türlerinden farklı olarak Türk şiirinde Paris'in nasıl ele alındığını ortaya koymaktır. Çalışmada her iki sanatçının da Paris'i ele alan tüm şiirleri incelenmiş, ancak diğer edebî türlerdeki ürünleri çalışma kapsamına alınmamıştır. Çalışma, bu yönüyle Türk edebiyatında genellikle düz yazı temelli incelemelerden farklı olarak şiir türünün sınırları içinde konunun nasıl ele alındığını ortaya koymaya odaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Kutsi Tecer, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Paris, Türk şiiri, şehir.

Abstract

Certain cities around the world hold profound significance for Turkish literature and its literary figures. These are cities perceived to carry symbolic values that transcend their literal meanings. In this regard, such cities are viewed as pioneers of civilization, symbols of earthly progress, and concrete embodiments of abstract aspirations. Consequently, they occupy a position of great importance, particularly in the minds and hearts of artists, due to these very attributes.

In this context, it is possible to assert that Paris occupies a particularly significant place in Turkish literature. Since the 1800s, Paris has become one of the most frequently explored themes in Turkish literary works. In a substantial portion of the produced works, Paris is positioned as a striking and desirable city, while in some texts, it is approached from a more critical perspective.

The aim of this study is to meticulously examine the impressions of Paris reflected in the poetry of Ahmet Kutsi Tecer and Bedri Rahmi Eyüboğlu, moving beyond prose, and to reveal the extent to which these impressions correspond with or diverge from those of other artists.

* Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-posta: kudretsavas@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6544-0029.

The primary aim of the study is to elucidate how Paris is addressed in Turkish poetry, in contrast to its treatment in memoirs or other prose genres. Within the scope of this research, all poems by both artists that deal with Paris have been examined; however, their works in other literary genres have been excluded from the analysis. In this respect, the study endeavors to demonstrate how the subject is handled specifically within the boundaries of the poetic genre, differentiating itself from the predominantly prose-based analyses prevalent in Turkish literary scholarship.

Keywords: Ahmet Kutsi Tecer, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Paris, Turkish poetry, city.

Giriş

Batı tesirindeki Türk edebiyatının en önemli konularından biri, Batılılaşma/modernleşme olgusunun toplum ve birey üzerindeki izdüşümüdür. Murat Belge'nin ifadesiyle Batı tesirindeki Türk edebiyatı, "Doğu-Batı sorunsalı"nın oluşturduğu "fon"daki beşikte doğmuştur (2009, s. 94). Her ne kadar Batılılaşma ve modernleşme olguları birbirinden farklı içeriklere/tezahürlere sahipse de farklı edebî metinlerde bunların çoğu zaman birbirine denk biçimde ele alındığını görmek mümkündür. Batılılaşma olgusu sadece edebiyatımızda değil, devlet yönetiminden bireysel tavırlara kadar hayatın neredeyse bütün alanlarını kuşatan genişlikte bir değişimler bütünü olarak karşımıza çıkmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir özgüven yitimini de beraberinde getirir. Uzun asırlar boyunca devlet yönetiminden kültürel alana kadar kendini Avrupa'dan ileri ve üstün gören bir anlayışın, gelişen olaylar ve yüzleşilen yenilgilerden sonra Batı'dan üstün olmadığını hatta geri kaldığını çaresizce kabul etmesi anlamını da içerir. Bu farkındalığın beraberinde getirdiği önemli soru(n)lardan biri de en azından denkliği yakalamak için hangi Batılı kültürün örnek alınacağı sorusudur. Bu sorunun cevabı, Osmanlı/Türkiye bağlamında uzun on yıllar boyunca açık bir biçimde Fransa olmuştur. Dünya savaşlarının sonuna kadar Fransa, gerek kültürü gerekse Batı düşüncesine katkılarıyla Osmanlı/Türkiye katında örnek alınması gereken ülke/kültür olarak görülmüştür. Bu örnekliğin kısa zaman içinde mutlak beğeni ya da tek bir kıstasa dönüşmesi, Fransa'nın Osmanlı nezdinde tek başına tüm yönleriyle Batı anlamını yüklenmesiyle kalmamış, Fransa'yla ilgili her türlü düşünce, mekân, nesne ve tavrın da aynı anlamları yüklenmesi sonucunu doğurmuştur.

Bu yaklaşım; düşünce, âdet, tavırların yanı sıra Fransa'ya ait şehir ve mekânların örnek alınacak, takip edilecek mekânlar haline dönüşmesine de ön ayak olmuştur. Sadece Osmanlı/Türk düşüncesinde değil, kendini geri kalmış hisseden tüm ülke ve kültürlerde de benzer bir yaklaşımı görmek mümkündür. Paris üzerine hacimli bir inceleme ortaya koyan Eric Hazan, Paris'in üstlendiği siyasi ve kültürel anlamı "M.Ö 3. yüzyılda Seine Nehri üzerindeki bir adacığa yerleşen Keltler, kurdukları köyün günün birinde dünya halklarına cumhuriyet, kuvvetler ayrılığı, laiklik ve ulusal egemenlik fikirlerini armağan edeceğini elbette bilemezdi." şeklinde özetler (2022, s. 488). Paris'e yüklenen bu anlayışın doğal bir sonucu olarak dünyanın birçok bölgesinden kişilerin, "medeniyet merkezi" ya da numunesi saydıkları Paris'e akın etmeye başladıkları görülür. Böylece "... uluslararası fuarlar, gitgide kozmopolitleşen insan haritası, bulvarları ve büyük mağazaları, yeni aydınlanma teknolojisi ve ulaşım araçları, toplu mekân mantığı ve dünyanın 'kalbi' olma konumu ile Paris'in (Batur, 2003, s. 284) bir şehirden öte bir medeniyet beşiği, yaşanması ve görülmesi gereken bir mekâna dönüşmesi, ona "... sadece fiziki bir mekân ve nüfus tanımı olmanın ötesinde bir anlam" (Hayta, 2016, s. 166) yüklemiş, şehir artık Paris'ten öte bir manayı ifade etmeye başlamıştır.

Söz konusu anlam, Paris imgesinin doğmasına, bu imgeyle kentin; "insanlığın ulaştığı en ileri kent yapısı, mutlak bir kültürel başkent, temeddünün somut biçimi" gibi anlamlar yüklenmesinin önünü açmıştır. Cristiano Bedin'e göre de Paris, metinlerde genellikle "...zevk/medeniyet kavramlarıyla alakalı ol"arak ele alınmaktadır; bu kabul de şehri "Fransız kültürünün egemenliğini sürdürdüğü bu yıllarda kültür başşehri"ne

dönüştürmektedir (2012, s. 6-7). Kısacası şehir, Selçuk Karakılıç'ın "Edebiyatımızın Sığınak Şehri: 'Hayalleri Nurlara Gark Eden' Paris" adlı çalışmasında dile getirdiği gibi artık, "tarihin dışına düşme (anakronizm) kaygısını iliklerine kadar taşıyan başka milletlere mensup aydınların da yöneldiği, oraya gidenin değer kazandığı, oradan gelenin itibar gördüğü ... kutsal bir okul" (2014, s. 73), "hürriyetin, düşüncenin, edebiyatın kiblegâhı... kutsal bir şehir"dir (2014, s. 74). Bu imgelem içinde Paris'in fiziksel yapıları dahi, ziyaretçilerinin gözünde "kültürel, iktisadi, dinî, siyasi vb. kimi şifreleri taş"ıyan birer anlam nesnesine dönüşür. Ziyaretçilerin zihinlerinde yer alan/üretilen bu anlam, "kentten her yerine ve her şeyine sinen ve onun kimliğinin ipuçlarını ele veren, kenti okutan, kenti gezdiren, kentten manalar belki de dersler çıkaran temel yapı"yı oluşturur (Lynch, 1996, s. 157; akt. Alver, 2009, s. 429).

Türk edebiyatında Berlin'le ilgili yazıları bir araya getiren ve şehrin edebiyatımızdaki anlamını araştıran Gültekin Emre'nin Berlin hakkında söylediklerini daha erken tarihlerden başlayarak Paris için de söylemek mümkün görünmektedir. Paris, 1800'lü yıllardan itibaren artık, "... 'bizimkilerin' siyasal, ekonomik ve kültürel uğrak yeri olagelmıştır" (2003, s. 9). Berlin gibi bazı Avrupa şehirlerinin izlerini edebiyatımızda sürmek mümkündür, ancak hiçbir şehir Paris kadar kalıcı ve sürekli bir etki bırakmış görünmemektedir. Paris, Türk aydını için "manevi hemşehrisi' olunan şehir"dir (Akyıldız, 2003, s. 64). Yine bahsedilen yüzyılın başından itibaren Paris, "Türk aydınının ilgi odağı, Batı dünyasına açıldığı bir pencere olmuştur. Türk entelektüellerinin Paris'e gösterdikleri bu ilgi, bazen Paris hayali, bazen Paris özlemi, bazen de Paris yorumu ve hatta eleştirisi şeklinde XX. yüzyılda ve Cumhuriyet döneminde de bugüne kadar, artarak süregelmiştir." (Andı, 2005, s. 7). Bir diğer ifadeyle "Türk edebiyatı için Avrupa'nın merkezi ve simgesi" (Akyıldız, 2003, s. 59) Paris olmuştur.

Cemil Meriç'in *Jurnal*'de "Kaçanlar" başlığıyla ortaya koyduğu Paris etkisi, Türk aydınının Paris'e bakışını en iyi özetleyen metinlerden biridir. Meriç'e göre Paris; rüyaların şehridir, her Türk aydınının -uzakta(n) olsa da- yıllarca içinde yaşadığı ve yaşattığı tek şehirdir. Meriç'in satırlarında yer alan "Bütün uzak beldeler gurbet benim için. Yalnız Paris vatan, kafamın vatanı" ifadeleri Türk aydınının Paris hakkındaki düşüncelerini en yalın biçimde ortaya koyar (2005, s. 105). Paris'in dünya üzerinde adeta idealar dünyasının vücut bulmuş şekli olduğunu ileri süren Meriç, "Eflatun'un idealar dünyasına inanasım geliyor. Ben o dünyadan geliyorum. O dünya Paris. Paris benim doğduğum diyar. Doğduğum ve büyüdüğüm. Orası milyonlarca Parisliden çok benim." (2005, s. 256) derken Türk aydını açısından Paris'in edebî, kültürel, siyasi anlamlarıyla önemli bir Batı kenti olmanın ötesine geçerek adeta bir aşka, inanç şehrine dönüştüğünü imler. Meriç'in kentle ilgili düşüncelerini inceleyen Gürbilek de bu ilişkinin niteliğini irdeleyerek Meriç'in "Mehlika Sultan" şiirine yaklaşımına odaklanır ve bu ilginç bağlılık/bağımlılığın şiir aracılığıyla adeta ıslah olunmaz bir sevda olarak yansıtıldığını ileri sürer: "Aslında şiir, Mehlika Sultan'a âşık olan, bir kuyuda onun aksini ararken hayal âlemine göçen yedi gencin hikâyesidir. Meriç'in yorumunda âşık gençler Genç Osmanlılar, rüyada görülen ama bir türlü ulaşılamayan, gülümseyip kaybolan kadınsa Paris şehridir." (2007, s. 81) der.

Cemil'in düşüncelerini doğrulayan bir diğer metin de Peyami Safa tarafından kaleme alınan, onun yıllarca hayalini kurduğu Paris seyahatini anlatan metindir. Enis Batur'un "Beş Kıtada Türk Seyyahları" başlığıyla topladığı metinlerden biri olan bu metinde Safa'nın o güne kadar adımını bile atmadığı Paris'i içinde büyüttüğü ve iç yaşamının merkezi haline getirdiği açık biçimde görülebilir. Yazara göre şehir "... büyük Avrupa mektebinin eşiği"dir, o güne kadar gitme imkânı bulamasa bile onun için "deruni ömrünün mühim bir kısmının geçtiği" mekândır (Safa, 1938, s. 40'tan akt. Batur, 2002). Ahmet Mithat'ın hayalî seyahatlerini andıran hayalî bir yaşantı, yazarı zihnen, yıllarca

Paris'te yaşatmış gibidir. Bu bakımdan Safa, İstanbul'un fiziki; Paris'in hayali mekânlarıyla sarmalanmıştır, bir diğer söyleyişle İstanbul'daki hayat, -aslında- Paris'in/e uzaklığından dolayı bir nevi sürgün hayatı gibidir.

Ruhî sürgünlük hâlini yaşayan sanatçılarımızdan biri de Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Ahmet Kutsi Tecer'e yazdığı 9 Mayıs 1936 tarihli mektubunda Milli Eğitim Bakanlığındaki gücünü kullanarak kendisinin bir yıllığına Avrupa'ya gönderilmesini sağlamasını rica eder (Kerman, 2014, s. 38). Tanpınar, bu Avrupa seyahatinin kendisine neler katacağını anlatırken sanatçının zihnindeki Avrupa/Paris de ortaya çıkmış olur. Tanpınar'a göre bu seyahat, "... bir kör rüyası gibi sadece vehim halinde tanıdığım şeyleri yakından ve kendi ışığı, kendi realitesinde görmek..." demektir ve Tecer'e kendisini "geniş insanlıkla bir temas haline getir"mesi için elinden geleni yapmasını rica eder (Kerman, 2014, s. 40).¹

Paris ve diğer Avrupa şehirlerinin Türk aydını üzerinde bıraktığı en önemli izlerden biri de şehir hakkındaki genel düşüncedir. Şehrin görünüşünden yola çıkarak Türk aydını, Avrupa şehirlerini -Ziya Paşa'dan bu yana- genel anlamda kendi şehirleriyle kıyaslayarak kâşanelerle dolu bir diyar-ı küfür olarak nitelemiştir. Ziya Paşa'nın şiirindeki "diyar-ı küfür/ mülk-i İslam" vurguları sonraki metinlerde silikleşse bile kıyaslamalarda "... öncelikle yüzeyde kalan, sorgulamayan, 'künh'üne var[ıl]amayan 'görsel' bir Avrupa algılayışı" karşısında "hayran ve şaşkın 'bizimkiler" (Andı, 2005, s. 11) göze çarpar. Divan edebiyatındaki şehir-sanatçı ilişkisini ifade eden şehrengiz biçimi; yenilenmiş, farklı biçimlere bürünmüş biçimde bir kere daha karşımıza çıkar ancak bu defa sanatçının hayranı olduğu şehirler, Osmanlı şehirleri değil, Avrupa'nın farklı şehirleridir.

Şehri ziyaret edenlerde görülen bu şaşkınlık ve hayranlık hisleriyle birlikte Paris, Türk edebiyatı açısından "...düpedüz bir fetiş boyutu[na] taşınmıştır. Yalnızca başka bir dünyaya, Batı'ya geçiş köprüsü" değildir, aynı zamanda "başka bir çağa yeni bir takvime geçiştir: 'Muassır Medeniyet'in son sıçrama halkası için beşik" (Batur, 2003, s. 285) görevini üstlenmiştir.

1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yurt Dışına Öğrenci Gönderme

Avrupa'ya gidenlerin en önemli uğrağı olan Paris'e gidenlerin yola çıkma amaçları incelendiğinde iki temel amaç karşımıza çıkar. Bunlardan ilki, devleti yönetenlere karşı gösterilen bazı siyasi tepkilerin neticesinde Paris'e kaçmadır. Diğeri ise Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreçte değişik alanlarda eğitim almak için Paris'e gitmedir. Çalışmamızda özellikle iki şairin Paris izlenimleri inceleneceğinden ve her ikisi de ikinci amaç doğrultusunda Paris'e geldiklerinden ikinci nedene yani eğitim için Paris'e gelmeye odaklanarak konunun bu boyutunu ele almaya çalışacağız.

Yapılan çalışmalar, Osmanlı devleti sınırları içinden Avrupa'ya öğrenci gönderme uygulamasının 1815'te, Mısır'dan gönderilen ilk öğrencilerle başladığını göstermektedir (Çakmak, 2004, s. 267). İstanbul'dan gönderilen öğrenciler göz önüne alındığında ise Osmanlı devletinin 1835 yılından itibaren Avrupa'ya özellikle Fransa'ya öğrenci göndermeye başladığı görülmektedir. İlk gönderilen beş öğrenciden sonraki teşebbüs 1835 yılına denk gelmektedir. 1835-40 arasında Paris'e gönderilen öğrenci sayısı 23 iken bu sayı özellikle 1840'tan sonra hızla artmış; 1840-1856 arasında 69 öğrenci, 1856-1869 arasında 153 öğrenci Paris'e gönderilmiştir (Erdoğan, 2010, s. 130). Erdoğan'ın

¹ Tanpınar, çok arzu ettiği bu seyahati sonunda gerçekleştirmiş ve Paris'te yaklaşık bir ay kalmıştır. 27 Temmuz 1959'da Tecer'e yazdığı mektubunda bir aylık Paris seyahatini özetlemeye çalışır. Ona göre yaptığı en önemli iş sadece "Paris'te kal"abilmektir ancak sonuçtan çok da memnun değildir: "Memnun oldum mu? Pek söyleyemem. Bazen yalnızlık çok ağır basıyor, bir evi olmamanın acıplığı insana çeşit çeşit sabırsızlıklar veriyor. ... Kaç defa "Bu Paris bitti, yenisini getirin!" diyeceğim geldi" (Kerman, 2014, s. 64). İki şairin de Paris'i tanıyıp, orada kaldıktan sonra Paris'e yönelik memnuniyetsizliği dikkat çekicidir.

çalışmasında dikkat çeken hususlardan birisi de özellikle Paris'e gönderilen öğrencilerin 1869'da peyderpey ülkeye çağrılması ve meslek eğitiminin ön plana çıkmasıdır (2010, s. 131). 1869'dan sonra meslek eğitimi için pek çok öğrenci Paris'e gönderilmeye devam edilmiştir. "... ancak gönderilen öğrencilerin beklenen verim alına"madığından 1875 yılında Paris'teki bütün öğrencilerin İstanbul'a getirilmesi kararlaştırılmıştır (2010, s. 131).

Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi uygulaması Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sonrasında da devam etmiş, 1929 tarihinde "Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun (1416 sayılı Kanun)"un kabul edilmesiyle gerekli yasal dayanak oluşturulmuştur. Cumhuriyet döneminde ilk olarak 1923-1924 ders senesinde 22 öğrenci Avrupa ülkelerine gönderilmiştir (Aslan, 2016, s. 207). 1924-1925 ders senesinde 50, 1925-26 ders senesinde 47 öğrenci yurt dışına eğitim amacıyla gönderilmiş, sayı yıllar geçtikçe artmaya devam etmiş, 1924-1932 arasında toplam 239 öğrenci farklı ülkelere gönderilmiştir (Aslan, 2016, s. 209). 1929- 1945 yıllarında ise toplam öğrenci sayısı 2800'ü bulmuştur (Şarman, 2005, s. 43). Önceleri sadece Fransa, Almanya, Macaristan, İsviçre ve Amerika'ya öğrenci gönderilirken daha sonra ülke sayısı artmış; Rusya, Çin ve Japonya dâhil olmak üzere birçok ülkeye öğrenci gönderilmeye başlanmıştır (Aslan, 2016, s. 208).

Cumhuriyet döneminde gönderilen yüzlerce öğrenciden biri de daha sonraki yıllarda edebiyatımızda önemli bir yer edinecek olan Ahmet Kutsi Tecer'dir. Tecer, "Yüksek Öğretmen Okulu için açılan mülakat sınavını da kazanarak parasız yatılı hakkını elde etti." (Şengül, 2020), ikinci sınıftan sonra biyoloji öğrenimi görmesi için 1925 yılında Paris'e gönderildi (Uçman, 2011, s. 245). Ancak Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde biyoloji yerine iki yıl felsefe tahsili gördü, bu yüzden herhangi bir belge alamadan 1927'de Türkiye'ye döndü (Şengül, 2020).² Felsefe bölümüne, bıraktığı üçüncü sınıftan devam ederek 1929'da mezun oldu. Şair hakkındaki çalışmasında Şengül, farklı bir bölümde öğrenim görmesine rağmen Sorbonne Üniversite'sinde geçen iki yılın Tecer'in sonraki mesleki hayatı için iyi bir birikim oluşturduğunu ifade eder. 1948'de bir yıl kadar Devlet Konservatuvarı'nda da dersler veren Ahmet Kutsi Tecer, 1949'da Paris'e kültür ataşesi ve öğrenci müfettişi sıfatıyla tekrar gönderilir (Şengül, 2020).

Paris'e eğitim amacıyla giden ikinci isim ise Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur. Ağabeyinin devlet bursuyla Paris'e gitmesinin ardından Bedri Rahmi, İbrahim Çallı'nın teşvikiyle Konkur sınavını beklemeden 1931'de Fransa'nın Lyon kentindeki ağabeyinin yanına gider. Herhangi bir resmi imkândan faydalanma fırsatı bulamamasından dolayı kardeşi Sabahattin Eyüboğlu, aldığı devlet bursunu kardeşi ile paylaşmış, böylece onun öğrenim görmesine olanak sağlamıştır. Sanatçı, daha sonraki yıllarında bu seyahati meslek hayatının en önemli olayı olarak gördüğünü dile getirecektir. Eyüboğlu, Fransa'nın değişik şehirlerinde kaldığı zaman diliminde müzeleri gezerek sanat yapıtlarını incelemiş, dil öğrenmeye çabalamış, atölye çalışmalarına devam etmiştir (Erzen, 2022). Büyükarman ve Dağ (2025, s. 1) sanatçının İstanbul ve Paris odağında kendi sanat anlayışını geliştirdiğini ifade ederek Paris'in Eyüboğlu'nun sanat anlayışındaki önemine işaret ederler. Paris'ten sonra bir süre de Londra'da bulunan Bedri Rahmi, 1933'te İstanbul'a döner (Erzen, 2022). 1950 yılında yeniden Paris'e giden Bedri Rahmi'nin bakışında, aradan geçen yılların birikimini içeren daha olgun, usta bir sanatçının yaklaşımı açıkça görülür. Sanatçı, gördüklerinden yola çıkarak kendine yeni hareket noktaları oluşturmuş, güzelin aynı zamanda faydalı olması gerektiği düşüncesine ulaşmıştır. Yazarlık faaliyetlerine ara verdiği dönemlerde daha çok yurtdışında bulunan sanatçı, 1961'de Paris'e, oradan da Amerika'ya geçer (Erzen, 2022).

² Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Tecer'e yazdığı 9 Mayıs 1936 tarihli mektubunda geçen ifadelerle göre Tecer 1926 yılının sonlarında Türkiye'ye dönmüştür (Kerman, 2014, s. 38)

Edebiyatımızda farklı türlerde eserler veren sanatçıların Paris izlenimleri genellikle roman, hatırat, gezi yazısı gibi düz yazı türleri çerçevesinde verimlere dönüşmüştür. Burada dikkat çekici ortaklık şairlerin bile genellikle düz yazı türlerini tercih etmiş olmalarıdır. İnceleyeceğimiz edebî ürünler ise tür bakımından diğer edebi verimlerden farklılık göstermektedir. Her iki şair de Paris izlenimlerini diğer sanatçılar gibi nesir çerçevesinde değil, şiir türünde dile getirmeyi tercih etmişlerdir. Bu bakımdan çalışmanın amacı, iki şairin şiirlerine yansıyan izlenimlerini incelemektir. Çalışmada Ahmet Kutsi Tecer'in "Paris Acıları" başlığı altında topladığı on şiirini, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun ise "Başka Bir Güneşin Altında" başlığı altında topladığı şiirlerinin yanı sıra "Beşi Birden ve Dol Karabakır Dol"daki şiirlerini inceleyerek her iki şairin Paris izlenimlerini ele almaya çalışacağız.

1.1. Paris'e Giriş, İlk İzlenimler, İlk Günler

Ahmet Kutsi Tecer'in Paris'e girişini ve ilk izlenimlerini "Paris'e Giriş" ve "İlk Günler" şiirlerinden takip etmek mümkündür. Sanatçının Paris'e girişini anlattığı dizeler incelendiğinde göze ilk çarpan husus, şairin tarihî ve özel bir ân yaşadığı hissini taşımasıdır. "Paris'e Giriş" adını taşıyan şiirdeki "Burada bir fakir gencin romanı/ Başlıyor. Adı yok bu gencin, o biz." (Tecer, 2022, s. 203) dizelerindeki "fakir gencin romanı" ibaresiyle ilgili, Tecer'in şiirlerini bir araya getirerek tekrar yayımlayan Leyla Tecer, "Flaubert'in dilimize, bu adla ... çevrilen Bir Delikanlının Romanı (Education Sentimental) adlı romanı anımsatılıyor." (Tecer, 2022, s. 203) bilgisini verir. Bu hatırlatma çerçevesinde şairin şehre girişinde kendini bir roman kahramanı gibi gördüğü ortaya çıkmaktadır. Üniversite öğrenimi için Paris'e gelen şair; kendini, asırlardan beri okumak için buraya gelen öğrencilerden biri olarak görmekte ve bunu başarabildiği için hissettiği sevinci de "Ben de burda buldum işte kendimi" (Tecer, 2022, s. 203) dizesiyle ortaya koymaktadır. Kendini, Paris'e gelebilmeyi başarmış o küçük ve şanslı grubun bir üyesi olarak görmesi, "İlk Günler" başlıklı şiirinde de kendini açık şekilde hissettirir. Orada olabilmek şair açısından yirmi üç yaşın hülyası ve tadıdır. Bu hülyanın gerçekleşmesiyle kendini Paris'te bulan sanatçı, kelimenin tam anlamıyla "içmeden sarhoş"tur, burada olduğuna bir türlü inanamaz (Tecer, 2022, s. 204). Paris'e gelebilen ve Sorbonne Üniversitesine kaydını yaptıran bu isimsiz, küçük adam yani kendisi, sanatçıya göre "Rüyada gördüğü kıza kavuşan, /Masal ülkesini alan hükümdar"dır (Tecer, 2022, s. 204), bu hükümdarın kazandığı zaferi, kavuştuğu şehri ve en önemlisi içindeki sevinci anlatmaya "Bütün kartpostallar, bütün kağıtlar, /Bütün zarflar yetmez" (Tecer, 2022, s. 204).

"Paris'e Giriş" adlı şiirinden aynı zamanda Tecer'in zihnindeki Paris imgesini oluşturan önemli varlıkları anlamak da mümkündür. Şairin zihnindeki imgenin önemli bileşenlerden biri Seine Nehri'dir. Nitekim sanatçı bu imgenin peşine düşmüş, şehirde ilk gördüğü yerlerden biri bu nehir olmuştur (Tecer, 2022, s. 203). Şair açısından Seine Nehri kadar önemli bir diğer mekân da Notre Dame Katedrali'dir. Hayalindeki mekânları teker teker ziyaret eden şairin duyduğu mutluluk kendini açık biçimde hissettirir. Seine Nehri'ni köprüünün üzerinden doyuncaya kadar seyreden şair, duyduğu düdük sesleriyle şehrin kendisini karşıladığı hissine kapılmaktadır: "Bizi selamlıyor sandım her düdük, /Bizi kucaklıyor sandım her zaman" (Tecer, 2022, s. 203). Ayrıca Tecer'in beklentilerinin ve Paris imgesinin oluşmasında edebî eserlerin ne kadar önemli olduğunu yine "İlk Günler" şiirindeki dizelerden hareketle anlamak mümkündür. Sanatçı Paris'e kavuşmuştur, artık "Verlen'in, Bodler'in yaşadığını /Bildiği şehirde yaşaya" yacağı için (Tecer, 2022, s. 204) gönlünde coşkun ve derin bir sevinç hissetmektedir. Kısacası sanatçı kendince önemli gördüğü isimlerin adımladığı bir şehirde bulunmaktan ayrıca heyecan duymaktadır. Bu heyecanın kaynağının o güne kadar okuduğu metinler olduğu da şiirlerinde geçen isimlerden anlaşılabilir.

Ahmet Kutsi Tecer'le kıyaslandığında Bedri Rahmi Eyüboğlu, Paris'i ilk defa görüşünde daha temkinli hatta zaman zaman itiraz tonları taşıyan bir yaklaşım ortaya koymaktadır. "Dol Karabakır Dol" adlı eserinde Eyüboğlu'nun yayınlanmamış şiirlerinin bulunduğu bölümde yer alan "Başka Bir Güneşin Altında" şiiri 1 Kasım 1931 tarihinde Dijon şehrinde yazılmıştır ve şairin Paris'e kadar süren yolculuğunun bazı kısımlarını anlatmaktadır. 26 Ekim'de Atina'da başlayan yolculuk 1 Kasım 1931'de Paris'te sona erer. 27 Ekim'de Napoli'ye ve Pompei'ye uğrayan şair, burayı gezdikten ve İstanbul'a zarif bir Napoli kartıyla "buseler gönder"dikten (Eyüboğlu, 1995, s. 299) sonra yolculuğuna ve yolculuk izlenimlerini dile getirmeye devam eder. 29 Ekim'de Marsilya kıyılarına ulaşan şairin canını sıkan en önemli hadise "... haydut memurlara/ Beş paket canım Türk tütününü" teslim etmektir (Eyüboğlu, 1995, s. 301). Bu şehir şiirde kendisine fazla yer bulamaz, Marsilya'dan şairin aklında kalanlar; "Merdivenlerin tohuma kaçmış neviden" büyük, beyaz bir merdiven, "Bir müstemleke lokantasında...", "Nefis bir kap suyu çorba niyetine mideye indir"mesi ve gece yolculuk boyunca "Trenin sarhoş şoförüne.../ iki bahriyeli[nin] söğüp say"masını (Eyüboğlu, 1995, s. 301) dinlemek zorunda kalmasıdır. Şehrin kendisinden çok, şairin gündelik ve basit izlenimleri ön plana çıkar. 30 Ekim'de Dijon'a ulaşan şairin dikkatini çeken şeyler "Dijon'un minicik bir havuzunu süsleyen/ Bronz bir heykelcik..."le şehrin "Ağzına kadar/ Tıklım tıklım eser dolu müzesi..."dir (Eyüboğlu, 1995, s. 302). Şehir, Paris'ten önceki son durak olmasından dolayı önemlidir ve bu yüzden şaire göre Dijon "Filmin manzarası[nın] bit"mesi demektir (Eyüboğlu, 1995, s. 302). Sırada Seine Nehri'ni köprüünün üzerinden doyunca kadar seyredeceği, -şaire göre- filmin esasını oluşturan Paris vardır, Paris'in başrolü üstlendiği bu film ise Eyüboğlu'na göre bir dramdır; bu bakımdan şair, Paris'e doğru yola çıkmayı ve şehre ulaşmayı "Drama başlamaya gidiyoruz." (Eyüboğlu, 1995, s. 302) dizesiyle dile getirmeyi uygun görür.

"Başka Bir Güneşin Altında" şiirinin başlığından da anlaşılacağı gibi Eyüboğlu, her ne kadar hayalleri süsleyen bir kente doğru yol alsada farklı bir ülkenin, kültürün içinde yol aldığını hissetmekten geri kalmaz. Bir diğer deyişle Eyüboğlu'nun Paris kavuşması aynı zamanda Anadolu'dan ayrılması anlamını da taşır. Şairin karmaşık duygularını yansıtan bu başlık, Türk şiirindeki önemli temlerden biri olan "gurbet" in şairin zihninin ve gönlünün bir kenarında yeşermeye başladığını da dile getirir. Bu yabancılik hissini, "...içim, dört nala /Arkamda kalan günlere doğru yol aldı. /Ben bu güneşin altında doğmamıştım" (Eyüboğlu, 1995, s. 298) şeklinde ifade eden şairin, Tecer'le kıyaslandığında sevinçle gurbet arasında gidip geldiğini söylemek mümkündür. Dizeler ilerledikçe şairin karamsarlık ve yabancılik duygularının artmaya başladığı görülür. O, artık "siyah bacalı kocaman bir gemi"nin "dağlar kadar kocaman sırtına" alıp getirdiği ve "Başka bir güneşin altına" "boş bir çuval gibi" fırlatıp attığı bir insandır (Eyüboğlu, 1995, s. 298). Bu şiirde dikkat çeken en önemli ifade kanaatimizce "başka bir güneş" ifadesidir. Bu ifade, bir yaklaşma-uzaklaşma çatışmasını ele vermesi bakımından önemlidir. Bir taraftan yıllardır hayali kurulan Paris'e kavuşma şeklinde özetlenebilecek bir yaklaşma hâli vardır, diğer tarafta ise kendi yetiştiği güneşin/ülkenin uzağında kalmaktan kaynaklanan bir uzaklaşma hâli kendini hissettirir. Bu bakımdan Eyüboğlu'nun şiirinde, Tecer'in şiirindeki sevinç dolu havanın yerini güçlü bir biçimde hissedilen bir ikilem alır. Kısacası her iki şair Paris'e çok farklı ruh halleriyle adım atarlar.

1.2. Paris Coşkusu

Sanatçıların Paris'e ulaştıktan sonraki günleri şehri gezmek ve tanımakla geçer. Her iki şair de şehrin değişik bölgelerini kendi zihin haritalarındaki öneme göre gezmeye başlarlar. Özellikle Ahmet Kutsi Tecer'in bu ilk günlerle ilgili çok sayıda şiir yazması, bu zaman diliminin şair açısından heyecan verici, kıymetli ve unutulmaz olduğunu ortaya

koymaktadır. Tecer'in bu günleri anlatan "Gezmeler", "Kartiyeye Laten", "Kahveler", "Sarhoşluk" şiirleri şairin bakışını ve ruh hâlini anlamada okuyucularına yardımcı olur.

Özellikle "Gezmeler" şiirinde Tecer, Paris'i insanı aldatan ve bir şeytan gibi rüyalarına giren şehir olarak tanımlar (2022, s. 205). Derslerinin başlamasına daha bir ay vardır ve şair, bir ayda şehri mümkün olduğu kadar gezmeyi düşünür. Bir uçtan bir uca gezilen bu şehirde öğrenci harçlığı "yollara savrulmuş" ve metroların görevi şairi hiç durmadan Paris'in bir ucundan diğer ucuna kadar taşımak olmuştur (Tecer, 2022, s. 205). Bu gezilerle şair kenti o kadar içselleştirmiştir ki Eyfel'e çıktığı günün akşamı "ilk defa Paris'i rüyada gör"meye bile başlamıştır. Ancak bu görüş; uzakta, ulaşılamaz bir şehri görüş değildir, tam aksine her yeri gezilmiş, tanınmış ve ehlileştirilmiş bir şehrin rüyalara girmesidir. Kısacası Paris artık sanatçının günlük yaşamını sürdürdüğü bir mekân olarak rüyalarını süslemeye başlamıştır.

"Kartiyeye Laten" şiirinde Paris'e alışma sürecini anlatmaya devam eden şair, şehre bir ayda alıştığını dile getirirken ilk günlerin coşkunluğu yerini yavaş yavaş sükûnete bırakır, bir öğrenci olarak derslerinin başlamasını beklemeye başlar (Tecer, 2022, s. 206). Buna rağmen şehirdeki gezilecek yerler hâlâ bitmemiştir, şair eskisi kadar heyecanlı olmasa da şehri dolaşmaya devam etmektedir. Şehri keşfetmeye kendini kaptıran sanatçıyı kendine getiren şey, "Nihayet evi[n]den gelen telgraf"tır, üstelik bu telgraftaki cümleler azarlarcasına onu kendine getirmektedir: "Acele bildirin sıhhatinizi" (Tecer, 2022, s. 206).

Tecer'e göre Paris'te görülmesi gereken en önemli yerler yaşadığı ev ya da otel değil kahvelerdir. Bir bakıma sanatçı için Paris, kahveler demektir. Kahveler ona göre "Anılan, aranan yer"lerdir (Tecer, 2022, s. 207). Verlen'in (Verlain) yaşadığı, Yahya Kemal'in saatlerini geçirdiği Darkur ve diğerleri ona hoş gelen mekânlardır. Kahvelerle bağlantılı olarak sanatçının şehir algısının yine şehrin edebî ve tarihî değeri üzerinden oluştuğu görülmektedir. Özellikle "Sarhoş" şiiri şehrin şairi nasıl mest ettiğini göstermesi bakımından incelenmesi gereken bir şiirdir. Kendini yepyeni bir iklimi fethetmiş bir Tarık olarak gören şair, ne yapacağını da açıkça dile getirir: "Ey Tarık! Ardında gemileri yak./ Herkes senin için ne derse desin, /Kendini bu yeni havaya bırak" (Tecer, 2022, s. 209). Paris, onun için bir "fikir, şiir, sanat ülkesi" demektir. Bu ülkede keşfetmesi gereken birçok isim ve eser bulunmaktadır. Bunları okumak için heyecanlanan Tecer, bu uğraşıya başlamadan kendini çoktan büyük bir sarhoşluğa da kaptırmıştır: "Var mı benim gibi aşırı sarhoş? /Kimi okuyayım, Tanrım sen söyle!" (Tecer, 2022, s. 209) demekten de geri kalmaz.

Tecer, büyük bir heyecan içinde şehri tanımaya, zihninde şehirle özdeşleştirdiği isimleri okumaya çalışırken Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şehre girişindeki soğukkanlılığını muhafaza ettiği görülür. Özellikle "Paris'te Gece-2" şiirinde şehirle ilgili izlenimlerini dile getiren Eyüboğlu'na göre Paris, özellikle geceleri "Dokunulmaya cesaret edilemeyen/ Muhteşem bir oyuncak gibi"dir (1995, s. 303). Şair bir yandan Paris'i adımlarken bir yandan da ülkesini hatırlamakta, "Yine başka bir güneşin altında sabah olurken / Göreceğiz Paris'in ela gözlerini" dizeleriyle bu farkındalığını ortaya koymaya devam etmektedir (Eyüboğlu, 1995, s. 303). Özellikle metro sanatçıda karmaşık duygular uyandırmıştır. Metroyla dakikalarca seyahat eden şair; şehri, Sen Nehri'ni ve Eyfel Kulesi'ni başının üstünde taşımaktan dolayı kendini bir köstebek gibi hissetmektedir ve on dakikalık yolculuk "bir köstebeğin on dakikasını yaş"amak anlamına gelmektedir (Eyüboğlu, 1995, s. 304).

Eyüboğlu'nun ilk günlerde ziyaret ettiği yerlerden biri de Paris Müstemlekeler Sergisi'dir. Fransa'nın sömürgelerinden toplanan nesnelerin sergilendiği bu müze sanatçıya göre "Müstemlekelerini bir muz kadar/ Suhuletle soyanlar"ın kendi

ülkelerinde kurduğu “kocaman bir panayır”dır (Eyüboğlu, 1995, s. 304). Eyüboğlu’nun Müstemleke Sergisi’ni eleştirel bir tavır takınarak gezdiğini ortaya koyan dizeler, şairin; sergilenen tüm parça ve temsillerin aslında ruhu alınıp birer temaşa nesnesine çevrilmiş biçimlerle karşı karşıya olduğu bilincini yansıtır. Şair, gezdiği Ankor mabedinin, “mukavvadan” ve “ölüm tehlikesi olmayan” ehlileştirilmiş bir temsil olduğunu kuvvetli bir şekilde hisseder ve dizelerine yansıtır. Sergide yer alan tüm ehlileştirilmiş temsiller gibi mabet de “Sesini kaybeden Budaların/ Donuk şikayetlerini” (Eyüboğlu, 1995, s. 305) dile getirir. Sergide yer alan bir başka parça Çin saksısıdır. Saksının sergiyi gezenlere aktarabildiği tüm duygu ise “Pirinç toplayan Çin kadınlarının / Kırık dökük ayetleri”nden (Eyüboğlu, 1995, s. 305) ibarettir. Şairin sergiyi oluşturan parçalara karşı hissettiği acıma duygusunun kaybolduğu ân, içinde rahibelerin bulunduğu bir kilise temsiliyle karşılaştığı zaman dilimidir. Bu yaldızlı kilisenin içindeki tüm rahibeler, şaire göre “... İsa’ya, günde üç nöbet/ Boynuz takan..”, “Duglas bıyıklı bir delikanlıya” “göz kırıp sırt”an; şairin ifadesiyle sadece söylemesi bile insanı günah işlemeye sevk eden eylemlerin sahibidir. Rahibelerle ilgili en büyük günah ise şiirde en sona saklanmıştır. Rahibeler; taşıdıkları dinî kisveye sahip kıyafetleriyle sadece İsa’yı değil, diğer milletleri de inançlarının arkasına saklanarak aldatmakta, “Davul karınlı paça dudaklı zenci yavrularına/ Aspirin diye Salip yuttur”maktadır (Eyüboğlu, 1995, s. 305). Son iki dize, şairin Afrika’nın müstemleke haline getirilmesinde Hristiyan din adamlarının sömürgecilik faaliyetlerine verdikleri fikrî ve fiili desteği ortaya koymakta, bu tavrı din olgusunun taşıdığı manaya bir ihanet olarak imlemektedir. Rahibeler, şiirde sadece cinsel anlamda değil, aynı zamanda dinî ve fikrî planda da hem kendi dinlerinin kutsallarına hem de insanlığın din anlayışına ihanet etmektedir.

Eyüboğlu “Paris-4” ve “Louvre-5” şiirleriyle Paris gezisi izlenimlerini aktarmaya devam eder. Her ne kadar eleştirel bir bakışla çevresini incelemeye çalışsa da o da Paris’in sanat açısından zengin birikiminden etkilenmiş görünmektedir. Heyecanla beklediği ân, sanat eserlerinin “Büyük Millet Meclisi” olan Louvre Müzesi’ni gezeceği andır (Eyüboğlu, 1995, s. 306). Ancak bir gün bu müzeyi kâmilan gezmeye yetmediğinden şair, günün hayat kadar kısalığından ve “Luvr[un] sanat kadar uzun” olmasından şikâyetçidir. En önemli şikâyeti her bir eseri teker teker inceleyecek kadar vaktinin olmamasıdır hatta aceleyle yapılan bu ziyaret şaire göre ancak “... binlerce eserin önünden/ Bir ekspresle geçiyormuş” kabilinden bir ziyarettir. Bu hızlı ziyaretten dolayı adeta görmeden geçmek zorunda kaldığı sanat eserleri arkasından yumruklarını yükseltmektedir (Eyüboğlu, 1995, s. 306). Sergi alanında gördüğü birçok tablonun onda bıraktığı izlenim Hz. İsa yerine çarmıha gerilmiş olmalarıdır. Ancak şair, şehri gönlünce gezmeden, “Doynamadan Paris’in ela gözlerine/ Okşamadan Eyfel’in demir kaburgalarını” geldiği yere yani Lyon’a dönmek zorunda kalır (Eyüboğlu, 1995, s. 306).

1.3. Coşkudan Şüphe ve Kedere

Şairlerin Paris’le ilgili izlenimleri gündelik dertlerin ortaya çıkmasıyla ve buldukları sürenin uzamaya başlamasıyla şairanelikten hızla uzaklaşmaya başlar. İlk günlerdeki duygular yerini sıradan ve gündelik telaşların getirdiği problemlere bırakır, bu da ruh hâllerinde ciddi değişikliklere neden olur. Bu değişimi en iyi örnekleyen şiirlerden biri Tecer’e aittir. İlk günlerinde kendini bir roman kahramanı, yepyeni bir ülkeyi fethetmiş Tarık gibi gören Ahmet Kutsi Tecer’in “Daüssıla” şiirinde gördüğümüz değişim çarpıcıdır. Şairin dile getirdiği özgüvenden eser kalmadığı gibi bu şehirde yaşamının ağırlığı da kendini açıkça hissettirir. Öncelikle maddi sorunlarla zorlanmaya başlayan Tecer, her biri diğerinden daha ucuz otellere taşındıkça suyun toprağı, kayayı oyması gibi bu değişikliklerin de kendini yıprattığını, aşındırdığını ifade eder. Bu sorunlarla boğuşan şair için önemli iki yer olan postaneden ve bankadan artık hiçbir haber gelmemektedir (Tecer, 2022, s. 211). Her ikisinin sessizliği, sanatçının hem

ekonomik hem de ruhi açıdan iyi bir durumda olmadığını ortaya koymaktadır. Paris artık şairin kısa zaman sonra "dert iç"ip "keder ye"diği bir şehre dönüşmüştür. Tüm coşku kaybolmuş, geçim derdi ve evden uzak olmanın ağırlığı kendini iyiden iyiye hissettirmeye başlamıştır. Bunun farkında olan Tecer, evde olmayı Paris'te olmakla değil, cennette olmakla bile değişmeyecek bir ruh hâline bürünmüştür: "Cenneti verseler değişmem ona, /Evimi verseler bana bu saat." Rüyalarında Paris'i gördüğü için sevinen şair artık bu şehri değil, yurdunu rüyalarında görmek ister. En büyük sıkıntısı da akşam olduğunda odasına çöken hüzündür (Tecer, 2022, s. 211). Bu akşamlarda kapısını çalan tek kişi, geciken kirasını isteyen ev sahibidir. Şiirden anlaşıldığı kadarıyla sanatçı, ciddi biçimde para sıkıntısı çekmektedir hatta parasızlık yüzünden zaman zaman ev sahibiyile münakaşalara bile girmek zorunda kalmaktadır (Tecer, 2022, s. 212).

"Bir Gelen" şiiri yine bu akşamlardan birinde yaşadığı hoş bir sürprizi anlatır. Odasının kapısının çalınmasıyla yine ev sahibiyile tartıştığı gecelerden birini yaşayacağını sanan ve kendini buna hazırlayarak kapıyı açan şairin karşısında bir köpek durmaktadır ve kapı açılır açılmaz köpek içeri dalar (Tecer, 2022, s. 212). Köpeğin gelişini anlattığı bu şiirdeki bedbinlik ve karamsarlık dikkat çekici düzeydedir. Sadece ruhsal bakımdan değil, aynı zamanda maddi açıdan da ciddi bir çöküş ve zorluk içinde olduğu anlaşılmaktadır. Sanatçının hayatına giren bir köpeğin yaşattığı değişim tahminlerin ötesindedir. Kirasını isteyen ev sahibinden başka kimseyle doğru dürüst ilişkisi olmayan, güneşin batışıyla kendi içine çekilen şairin hayatı bir anda değişir. "Dost Yüzü" şiirinde köpeğin hayatına nasıl renk kattığını anlatan şair, onunla yeni bir hayata başladığını ifade eder. Bir anda kapısından içeri giren köpeğin yüzü için "Allah'ım, ne güzel şey bu dost yüzü!" diyen sanatçının gerçek bir dost yüzüne duyduğu ihtiyaç şiirine yoğun biçimde yansımaktadır (Tecer, 2022, s. 213).

Tecer'in Paris'teki öğrencilik günlerinin tek sıkıntısı elbette yalnızlık ve parasızlık değildir. Zaman zaman yakalandığı hastalıklar onun hayatını daha da zorlaştırmaktadır. "Sayıklama" adlı şiirinde yalnızlığına eklenen ve onu halsiz bırakan hastalıklardan biri anlatılır. Bu defaki hastalık ona kâbuslar, hayaller gördürecek kadar şiddetlidir. Nefes almakta bile zorluk çeken şair öleceğini düşünmeye başlar: "Ve bütün bir ömrün sonu böylece/ Bitiyor yalnızlık ve sessizlikle, /Hatta başucundan kalkıyor gece, /Ölüm yaklaşırken ona terlikle" (Tecer, 2022, s. 214) Aradan geçen beş altı ay içerisinde şairin ruh hâlinde dramatik bir değişiklik ortaya çıkmış, Paris'i gezerken ailesini bile unutan ve bu yüzden telgrafla uyarılan şair, yalnızlık ve hastalığın pençesinde son nefesini vermeye hazır bir kişiye dönüşmüştür.

"Sayıklama" şiirini takip eden diğer şiirlerde de sanatçının bedbin ve karamsar ruh hâlini taşımaya devam ettiği görülmektedir. "Ölümler Günü" adlı şiir, yalnızlığından bunalan şairin ziyaret etmek için mezarlığa gittiği andaki duygularını yansıtır: "Gidecek neremiz var burdan başka?/Bir garip ruh için dua ederiz" (Tecer, 2022, s. 215) diyerek yalnızlığını ortaya koyar. Sonunda hıçkırarak ağlamaya başlayan şairin aklına annesi gelmiştir. Bu şiirde ruhen ciddi şekilde zorlandığı görülen şair kendini avutmak için köpeğiyle birlikte sisli gecelerde dolaşmaya çıkar (Tecer, 2022, s. 215). Ancak bu gezintiler de can sıkıntısını gidermesine yardımcı olamaz, geriye onu avutacak tek bir şey kalır: "Gel artık dönelim loş odamıza, /Beyhude gezdirir bizi sokaklar. /Ne sen şu eşe bak, ne ben şu kıza, /Bizi olsa olsa bir uyku paklar" (Tecer, 2022, s. 215).

Özellikle kışın başlamasıyla kasvetli havalarda şairin daha zorlandığı görülür. Güneşe hasret Tecer, adeta güneşin doğmayacağından korkmaya başlamıştır. Paris'in havası şairin bedbinliğini arttıran bir başka nedendir. Bu havalardan hiç hoşlanmayan şairin Paris'e hayran günleri çoktan geride kalmıştır; dizelerinde sorduğu soru, onun burada yaşamaktan hiç de memnun olmadığını açıkça ortaya koyar: "Nasıl yaşayalım, dostum, burada" (Tecer, 2022, s. 217). Sadece güneşli günlerin özlemi bile vatan hasretini

arttırmakta, “sonsuz mavilikleri”, “ışık dolu gökleri”yle “renklerin bahçesi, güneşin evi” vatanını giderek daha çok özlemektedir: “Ah, vatan, koynuna doğru koşasım, /Yüzümü yerlere süresim gelir!” (Tecer, 2022, s. 217).

“Havalar Düzeliyor” şiirinde uzun bir kışın ardından yüzünü gösteren güneşin şairi nasıl sevindirdiği dile getirilir. “...işte basbayağı güneş”i görmenin sevinci, kışın kasvetli havasını üzerinden atmaya yardımcı olurken, şairin günler sonra gördüğü güneşe yalvarması, onun tam bir Akdeniz insanı olduğunu gösterir: “Sevdiğim /Sevdiğim, yüzünü her zaman göster” (Tecer, 2022, s. 218). Bu güneşli günlerle üzüntülerini geride bırakan sanatçının sevinci başka bir problemin ortaya çıkmasına zemin hazırlar: Şair uzun bir süreden sonra güneşi görmenin neşesiyle gündelik hayatına ve sorumluluklarına geri dönmede problemler yaşamaya başlar. Bir üniversite öğrencisinin en önemli meşgalesi olan dersleriyle ilgilenmek, büyük bir heyecanla başladığı kitapları okumaya devam etmek onun için bir deliliktir, yapmak istediği tek şey gözlerini dünyaya ve sorumluluklarına kapatarak uzun uzun güneşe bakmaktan ibarettir (Tecer, 2022, s. 218).

Şairi saran bu tembelliğin iyice arttığını, gündelik sorumluluklarından iyiden iyiye uzaklaşmaya başladığını anlatan bir diğer şiir “Bezginlik” adını taşımaktadır. Adından anlaşılacağı gibi şair, peş peşe yaşadığı ruhsal zorlukların ardından gündelik hayatına devam edebilme gücünü yitirmiş görünmektedir. Bezgin bir ruh hâliyle kendini zorlayarak işlerini yapmaya çalışsa da “...hiçbir şey? /Ne dersler, ne sözler, ne konferanslar” artık ona zevk vermemektedir. Bahar mevsimiyle birlikte adeta kışın acısını çıkarırcasına açık ve güneşli havanın tadını çıkararak şair eline bir kitap aldığı anda ya dikkatini toplayamamakta yahut da kelimelere takılıp metni takip etmekte zorlanmaktadır ve kendi ifadesiyle bunun tek suçlusu bahar mevsimidir (Tecer, 2022, s. 220). Kendi görevlerine odaklanmadaki zorluklarını dile getiren bir diğer şiir de “Lüksemburg Parkı”dır. Sabah evden çıkarken derse veya bir konferansa gitmeyi tasarlayan şair, daha sonra bu kararlarından vazgeçmekte, “Ne Sorbon’a, ne de Kollej dö Frans’a” gidebilmektedir. Gün boyunca yaptığı şey parklarda akşamı etmekten ibarettir, bu durum zaman zaman kendinden şikâyet etmesine neden olmaktadır: “Ama dün de parkta kaldın bugün de”. Yaptığı işin yanlışlığının farkında olan şairin içindeki tartışmanın galibi her zaman bahar ve parklar olmaktadır. Derse veya konferansa gitmek niyetiyle evden çıktığı günlerde artık parklara uzanmakta, yüzünü, sırtını güneşe çevirerek günün/güneşin tadını çıkarmaktadır. İçten içe bu durumdan rahatsız olan şair, kendini “Kitap okunmaz da ağaç okunur./ Şu yapraklar sanki birer “elzevir” (Tecer, 2022, s. 221) diyerek rahatlatmaya çalışır.

Tecer’le kıyaslandığında şiirlerinde kendi duygularını daha kısıtlı bir şekilde dile getiren Eyüboğlu’yla ilgili ruhsal yansımaları, daha çok onun ikinci Paris seyahatini anlatan şiirlerinde görmek mümkündür. Bu şiirlere yansıyan ifadelerle göre Eyüboğlu da kendini Paris yalnızlığından kurtaramamış görünmektedir. Özellikle “Turnel Köprüsü” şiirinde karşılaşılan denklem, Paris’i salt bir yalnızlık olarak ortaya koymaktadır: “Ben bu Parisi yazmalıyım/ Ben bu yalnızlığı çizmeliyim” (Eyüboğlu, 1995, s. 270) dizelerinde şair şehri tam bir yalnızlık olarak betimler. 15 Eylül 1959 tarihli “Eyfel Destanı” şiirinde de yalnızlık hissini anlatmaya devam eden şair, kısıtlı maddi imkânlarla rağmen dostluklarla güzelleşen bir hayata işaret eder: “Bir kuş havalandı Küçükalyal’dan. /Mis gibi arkadaşlık Ve iyilik kokuyordu.../ Sıcaktı/ Dokunsan ağlayacaktı” (Eyüboğlu, 1995, s. 355). Ancak dostlarına rağmen kendini yabancılık hissinden kurtaramaz ve her an memleketinin güzellikleri aklından geçmeye devam eder:

“Çok uzaktan “mor kuşaklı bir taka” geçiyordu.

Altın tasta gül kuruttum” türküsü / Çayda şeker gibi eriyordu.

Bir kuş havalandı Küçükalyal’dan / Geldi konu Eyfel Kulesinin tepesine.”

"Eyfel Destanı" şairin Paris'te yazdığı ve gurbet hissini açıkça dile getirdiği en önemli şiirlerinden biridir. Bu şiirle ilgili Erzen, şairin "Eyfel reelinden İstanbul hayaline geçişinin destansı anlatımıyla karşı karşıya" olduğumuzu ifade ederek bu hayalin tıpkı halk türkülerindeki turna benzeri bir hayalî bir kuş imgesiyle ortaya çıktığını dile getirir (2007, s. 139). Özellikle "Arkadaşın Var mı Ondan Haber Ver Ondan Ötesi Kaç Para Eder" şiirinde arkadaşlıkları Paris'e eş değer görece kadar kıymetli bulmaktadır: "Sen yoktun ama arkadaşlık vardı/73 yılının Temmuzunda Paris ol kadardı" (Eyüboğlu, 1995, s. 327) diyen şair, bu sıkıntıdan kendini kurtarmak için arkadaşlıklara sığınmış görünmektedir.

Sonuç

Ahmet Kutsi Tecer ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerindeki Paris izlenimleri incelendiğinde şairlerin Paris'e gelmeyi hayatlarının en önemli olaylarından biri olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu durumun oluşmasındaki en önemli neden her iki şairin -okumaları neticesinde- zihinlerine naksettikleri Paris fikridir. Bu fikir çerçevesinde her iki şairin de Paris'i; medeniyet beşiği, yeryüzünün ilerleme cenneti, dünyaya ilham veren bir sanat merkezi olarak zihinlerine kodladıkları görülmektedir. Bu durum, Paris'in dünyanın en önemli şehri, sanatın merkezi olduğu yargısının önceki ziyaretçilerin yazıları çerçevesinde devamlılık kazanarak sonraki nesillere de aynı kabullerle ve eleştirisiz biçimde yansıdığını göstermektedir. Bu duruma bakarak -Batur'un ifadesiyle söylemek gerekirse- Paris'in bir fetiş şehir olma özelliğinin, edebiyat ve yazı aracılığıyla Türk okuru ve sanatçısı için bir devamlılık içerisinde yaşatılmaya devam edildiğini söylemek mümkündür.

Ancak her iki sanatçının şehirde geçirdikleri günler uzayıp aylara, mevsimlere döndüğünde Paris olgusunun tüm çekiciliğini yitirerek kararsız ruh hâllerine neden olduğu görülmektedir. Özellikle ailesine, çevresine olan bağımlılığını o vakte kadar bilinçli bir biçimde hissedemeyen Tecer'in, onların yokluğunda hayatını sürdürmekte ne kadar zorlandığı açık biçimde görülebilmektedir. Gündelik vazifelerini bile ifa etmekte zorlanan sanatçı nitekim Paris'teki öğrencilik hayatına daha fazla devam edememiş, iki sene dayanabildiği Paris'e veda ederek yurda dönmek zorunda kalmıştır.

Özellikle Tecer'in şiirlerinde görülen yalpalama belki de Paris ya da farklı Avrupa şehirlerine öğrenim için gönderilen öğrencilerin yaşadıkları zorluğun ve ruhsal yaralanmanın bir örneği olarak görülebilir. Benzer örneklerin daha geniş bir çerçevede -yurt dışına gönderilen öğrenciler bağlamında- incelenerek oldukça pahalı bir iş olan yurt dışına öğrenci göndermenin farklı boyutlarıyla ele alınması, bu öğrencilere nasıl yardımcı olunabileceği hususlarında oldukça faydalı sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Aynı mekânları görmelerine, aynı şehirde yaşamalarına rağmen iki şairin görüşlerinin zaman zaman çok farklı olması önceki yaşantıların ve fikrî yaklaşımların ne kadar önemli olduğunu bir kere daha ortaya koymaktadır. Özellikle Eyüboğlu'nun Sömürgeler Müzesi'ni gezerken dile getirdiği fikirler, yansıttığı duygular; şairin Fransa'nın sömürgecilik dönemine ilişkin olaylardan etkilendiğini ve bu olaylara eleştirel bir şekilde yaklaşarak sonuçları da bu bağlamda anlamlandırmayı tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Eyüboğlu'yla kıyaslandığında Tecer'in şiirlerinde siyasal ve tarihsel vurguların azlığı dikkat çekmektedir. Şairin bu şiirleri 1959 yılında yazdığı ve tamamlamadığı göz önüne alındığında yansıtılan duyguları, eksik kalmış bir şiir akışından geriye kalan duygular olarak görmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Buna rağmen aradan geçen yılların şairin Paris'e bakışına sosyal ve zihinsel bir duruş eklememesi de dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Tecer'in şiirlerindeki bireysellik, her iki şairin Paris izlenimlerindeki temel farklılığın nedenine işaret etmektedir.

Genel anlamda bir değerlendirme yapmak gerekirse her iki sanatçının da -zaman zaman farklı tavırlar gösterebilir- Türk elitinin Paris'e yönelik klasik yaklaşımlarının çok dışına çıkabildikleri söylenemez. Özellikle Tecer'in Paris izlenimleri; diğer sanatçıların, şehrin ağırlığı altında ezilen izlenimlerinden birçok açıdan farklılık göstermez. Tecer, Paris'in sanat, kültür ve medeniyetle kodlanan ağırlığı karşısında hayranlığını gizleyemez. Eyüboğlu'nda ise iki farklı yaklaşım görülebilmektedir. Bunlardan ilki özellikle Fransa'nın üçüncü dünya ülkelerine yönelik uyguladığı sömürgeci politikalarla yakından ilgilidir. Paris'te karşılaştığı göz kamaştırıcı bazı sahnelerin gerisinde gizlenen sömürgeci kazanımın farkındadır ve özellikle "Paris Müstemlekeler Sergisi-3" şiirinde bu düşüncelerinin Paris izlenimlerinde ne kadar etkili olduğunu açıkça ortaya koyar. Bu eleştirel yaklaşımın diğer şiirlerinde kendini güçlü bir biçimde hissettirdiğini söylemek mümkün değildir. Eyüboğlu'nun bu eleştireliliğin dışına çıktığı ânlarda ise genellikle Paris'i fetiş niteliğiyle gördüğünü ve değerlendirdiğini söylemek mümkündür. İlerleyen zamanlarda bu göz kamaştırıcı şehir, zorluklarla dolu bir şehre dönüşse de bu değişim şehirden çok şairlerin ruhsal değişiminden kaynaklanmaktadır ve başta belirttiğimiz gibi onları şehir karşısında gözleri kamaşan kişiler olmaktan vazgeçiremez. Bu bakımdan Türk şiirindeki Paris yansımasının -her iki şair özelinde düşünüldüğünde- düz yazıya yansıyan izlenimlerden ve diğer sanatçıların izlenimlerinden büyük farklılıklar taşımadığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Akyıldız, O. (2003). Seine'i uzaktan sevmek: hayalde ve hakikatte Paris. *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 27(1), 59-72.
- Alver, K. (2009). Kent ve kültür üzerine notlar. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Şehirlerin Dili Özel Sayısı*, 150-151-152, 428-433.
- Batur, E. (2002). *Beş kıtada Türk seyyahları*. İstanbul: Şefik Matbaası.
- Bedin, C. (2012). *Edmondo de Amicis ve Ahmet İhsan Tokgöz'ün seyahatnamelerinde Londra imgesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Yedi Tepe Üniversitesi.
- Belge, M. (2009). *Sanat ve edebiyat yazıları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Büyükarman, D. A & Aktaş D. H. (2025). Bedri Rahmi Eyüboğlu şiirinde İstanbul. *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi (AY-TBD)*, 11(1), 1-14.
- Gültekin, E. (2003). *Türk edebiyatında Berlin*. İstanbul: YKY.
- Erdoğan, A. (2010). Tanzimat döneminde yurtdışına öğrenci gönderme olgusu ve Osmanlı modernleşmesine etkileri. *Sosyoloji Dergisi*, 3(20), 121-151.
- Erzen, Melih (2022). *Bedri Rahmi Eyüboğlu*. TEİS, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bedri-rahmi-eyuboglu>, [Erişim tarihi 15.01.2026].
- Eyüboğlu, Bedri R. (1995). *Beşi birden ve dol karabakır dol (bütün şiirleri)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Hayta, Y. (2016). Kent kültürü ve değişen kent kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 165-184.
- Hazan, E. (2022). *Kısaca Paris*. S. Köseoğlu (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Gürbilek, N. (2007). *Kör ayna, kayıp Şark- edebiyat ve endişe*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karakılıç, S. (2014). Edebiyatımızın sığınak şehri: "hayalleri nurlara gark eden" Paris. *Türk Dili*, 746, 73-82.
- Meriç, C. (2005). *Jurnal, C. I*. İstanbul: İletişim Yayınları

- Şarman, K. (2005). *Türk Promethe'ler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Şengül, A. (2020). *Ahmet Kutsi Tecer*. TEİS, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ahmet-kutsi-tecer>, [Erişim tarihi 15.01.2026].
- Tanpınar, A. H. (2014). *Tanpınar'ın Mektupları*. Z. Kerman (Haz.). İstanbul: Dergâh Yayınları
- Tecer, A. K. (2022). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Uçman, A. (2011). Ahmet Kutsi Tecer. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C. 40, s. 245-246). İstanbul: TDV Yayınları.
- Ziya Paşa (1343/1925). *Külliyat-ı Ziya Paşa*. S. Nazif (Çev.). İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.